

Doi mar diplomați: Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu

Nu se va insista niciodată îndeajuns asupra faptului că în acea parte a Europei care merge de la Baltica la Mediterană și de la Adriatica la Marea Neagră, Țările Române au fost singurele care în decursul secolelor nu și-au pierdut ființa de stat.

Vasale Porții, dar niciodată provincii turcești, ele au dăinuit neîntrerupt ca state autonome, cu orînduirile, oastea, diplomația și privilegiile lor. Iar domnitorii lor erau unși de Patriarhul de Bizanț cu fastul rezervat vechilor împărați, ai căror urmași deveniseră în ochii întregului Orient Ortodox¹, care odată cu această moștenire le încredințase și rolul de conducători în lupta împotriva dominației otomane.

Era o misiune sacră pe care ei n-au uitat-o și pe care s-a axat necontenit politica lor externă. Iar prin ajutorul moral și material acordat popoarelor creștine de la sud de Dunăre ei au întreținut mereu vie flacăra luptei de dezrobire în Peninsula Balcanică.

Dar o îndelungată și dureroasă experiență arăta că fără o temeinică pregătire, la care să participe activ și cinstit toate statele interesate în izgonirea turcilor din Europa, orice acțiune antiotomană de anvergură era sporită eșecului. Este ceea ce știau prea bine domnii români, care singuri, nu au tras niciodată spada împotriva turcilor decât atunci cînd era în joc existența însăși a țării lor.

Aceasta a fost politica lui Mircea cel Bătrîn, a lui Ștefan cel Mare și a lui Radu de la Afumați, și în timpuri mai apropiate de epoca de care ne ocupăm, a lui Mihai Viteazul și a lui Matei Basarab.

Acesta din urmă, pe care regele Poloniei, Vladislav IV îl numea : „Domn al Răsăritului” și de care turcii înșiși se temeau, văzînd în el un al doilea Mihai Viteazul potențial, a conlucrat cu toate puterile la înfrîngerea unei largi și cit mai coerente coaliții antiotomane.

În schimb, acțiunea din 1659, pornită de cel căruia amintirea lui Mihai nu-l dădea odihnă, și care a mers pînă a se intitula „IO MIHAIL RADU... I GEMON A TOATĂ ȚARA ROMÂNEASCĂ ȘI ARHIDUCE AL PĂRȚILOR DE PRIN PREJUR” a atras asupra țării nu numai prăpădul tătăresc, dar a și dus-o pînă-n pragul pieirii, din care cu greu

¹ Pentru a sublinia și mai puternic această moștenire, ridica Neagoe Basarab Mănăstirea Argesului.

a putut-o salva bătrînul postelnic Constantin Cantacuzino — unul din puținii sfințici ai lui Matei Basarab care nu fuseseră uciși de Mihnea III pentru a se fi opus planurilor sale.

Înscăunarea lui Șerban Cantacuzino în decembrie 1678 însemna pentru Țara Românească revenirea la domnia autoritară — pentru care cursese atîta sînge în veacul precedent² — dar și sfîrșitul unei lungi perioade de frîmțări interne provocate de dușmănia dintre cele două tabere cunoscute în istoriografia noastră sub numele de partida „Cantacuzinească” și partida „Bălenilor”³.

Iar personalitatea noului domn, mai mîndru poate de originea sa maternă decît de ilustruul nume împărătesc, ce purta, lăsa de la început să se întrevadă revenirea la politica externă tradițională a Țării Românești, adică pentru viitorul imediat căutarea tuturor posibilităților de a ieși de sub suzeranitatea Porții și eliberarea Balcanilor și poate în timp, refacerea imperiului bizantin, la al cărui tron el considera că avea dreptul.

Dar pentru împlinirea acestor obiective în noile condiții politice din sud-estul european, care în ultimele trei decenii suferiseră schimbări fundamentale, se cerea un simț deosebit al realităților, pe care Șerban Vodă s-a dovedit a-l poseda în cel mai înalt grad.

Încă în prima jumătate a veacului XVII se mai putea spune că această parte a Europei era un cîmp de luptă relativ închis în care se ciocneau doar statele cuprinse în limitele sale. Intervențiile din afară erau doar marginale și aveau mai mult un caracter idealist. Acum însă ea intrase în sfera politicii generale a marilor puteri europene, astfel încît impactul diferitelor influențe asupra evenimentelor va fi direct și mult mai puternic. Se ciocnesc acum aici Franța, constantă în politica ei de slăbire a Austriei și deci tot mai fidelă alianței ei cu Turcia, veche de peste 100 ani; Austria care deocamdată îndepărtată de problemele occidentale prin pacea din Westfalia (1648), căuta aici noi spații de extindere; Polonia tot mai supusă atacurilor turcești (în 1672 pierde Podolia și Camenița), care-i treziseră din nou dorința de a stăpîni măcar Moldova; Țara Românească și Transilvania, pentru care fiecare progres al Austriei spre sud însemna deocamdată o șansă în plus de a se lepăda de suzeranitatea Porții și de a elibera Balcanii, și în sfîrșit Imperiul Otoman, care după o perioadă de decădere marcată care îndreptăsea toate speranțele, dobîndise puteri noi astfel că era nu numai hotărît să păstreze statu-quo-ul în Balcani dar se lăsa iarăși ispitit de mirajul pătrunderii în inima continentului. Iar la Răsărit, Rusia începea să-și dea seama de uriașa ei putere și de atracția pe care prin comunitatea

² În această problemă — Dan Pleșa, *Mănăstirea Dealului, necropolă domnească, în Valahia, 1971*.

³ Tezaurile acestor partide și încadrarea lor în istoria celor șapte decenii premergătoare rămîn încă să fie adîncite.

de credință o putea exercita asupra popoarelor creștine supuse Islamului.

În mijlocul acestui păienjenis de interese și ambiții divergente, Șerban Cantacuzino a știut să aleagă calea cea mai sigură pentru realizarea țelurilor sale. El își dădea bine seama că schimbarea suzeranului otoman cu unul creștin — dorită de toată suflarea românească — implica pe lângă o serie de mari avantaje și riscuri considerabile, decurgând din lipsa de bunăcredință a Austriei, căci ceea ce urmărea ea acum nu mai era în fapt o crucadă ci o cit mai substanțială expansiune teritorială, care putea oricând periclita existența ca stat a Țării Românești. În ceea ce privește atitudinea sa față de Turcia, s-ar putea crede că, încă înainte de a fi fost scrise, el cunoștea acele rinduri din cronica lui Radu Popescu privitoare la evenimentele care au urmat victoriei lui Radu de la Afumați asupra lui Mehmet Pașa : „Iară boierii au socotit că Țara e mică și că ei sînt pușini și că nu pot tot să se bată cu o împărăție care a cuprins atita mulțime de noroade...”⁴

Deși încă de la înscăunarea sa, Șerban Cantacuzino stătuse în strînsă legătură cu Viena — schimbul de soli mai mult sau mai puțin oficiali repetîndu-se la intervale scurte — deși la asediul Vienei, cu toate că se afla în tabăra turcească, a reușit să dea un ajutor prețios trupelor austriece și poloneze, deși în 1684 încheierea la Linz a unei noi „ligi Sfinte” permitea toate speranțele întărite și mai mult prin zdrobitorile înfringeri suferite de turci în fața Budel (1686) și la Mohaci (septembrie 1687), tratativele pentru alianța cu Austria se prelungeau, din cauza neîncrederii pe care domnul o nutrea față de țelurile acestora în sud-estul european, pe care le presimțea contrarii principiilor fundamentale ale propriei sale politici.

În această neîncredere trebuie probabil căutat motivul principal al misiunii la Moscova în 1686 a arhimandritului Isaia, însărcinat să soneze posibilitatea încheierii unei alianțe româno-ruse, care astfel ar fi putut într-o oarecare măsură contrabalansa presiunile Vienei, și care ar fi mers pînă la colaborarea militară împotriva turcilor⁵.

Asigurarea existenței de stat a Țării Românești, evitarea oricărui conflict cu Poarta pînă ce totul nu era perfect pus la punct pentru a nu-și compromite planurile — iată cele două principii fundamentale ale politicii externe a lui Șerban Cantacuzino. Era o politică care prin clarviziunea, patriotismul și prudența ei poate mira și astăzi. De aici cerbicia cu care și-a susținut condițiile în toate negocierile purtate cu Viena în vederea încheierii unui tratat :

- garantarea autonomiei țării în cadrul imperiului;
- respectarea religiei;
- alăturarea oștilor române la campania antitomană numai atunci cînd armatele imperiale vor fi în țară — spre a preîntîmpina astfel atît pătrunderea turcilor dincoace de Dunăre cit și o eventuală năvălire a tătarilor. În subsidiar se mai cerea și asigurarea eredității scaunului domnesc în familia Cantacuzino.

⁴ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait — Constantin Vodă Brîncoveanu, București, Ed. Științifică, 1989, p. 44.

Printr-o nouă solie sosită la București în iarna 1687-8 pentru a îngrădi domnului diploma de conte al Sf. Imperiu, împăratul Leopold afirmă că primește aceste condiții și făgăduia că le va respecta, fixând la rindul lui două condiții destul de împovărătoare pentru țară, dar normale pentru acțiunea militară ce urma să înceapă: un tribut anual, pe un anumit termen, de 75 000 plăștri și întreținerea unei armate de 6 000 oameni. Dar niște simple făgăduieli nu puteau mulțumi pe Șerban Vodă — care în lunga perioadă ce se scursese de la asasinarea tatălui său, avusese tot timpul să vadă ce însemnau făgăduielile și jurămintele de credință. Ceea ce-i trebuia lui pentru a da semnalul și pentru a răscula Balcanii, era un tratat scris care să-i garanteze respectarea cererilor sale.

Față de această atitudine, pe care nu o putea înțelege, Viena recurge la o manevră caracteristică — intimidarea. Oștile austriece din Banat sub comanda contelei Veterani, pătrund în țară și ajung la Cernați. Focul era pregătit — mai lipsea scinteia. Dar înainte ca turcii să riposteze trecind Dunărea și chemând pe tătari, Constantin Brîncoveanu⁶ sosea în tabăra lui Veterani (august 1688) și explicându-i pericolul în care prezenta sa punea țara, reușește să-l convingă să se retragă prin Cimpulung și Bran, comunicându-i totodată promisiunea domnului de a trimite o solie oficială la Viena, pentru tratativele definitive. Efectiv, ambasada, cea mai importantă trimisă de Țările Române — era condusă de 4 boieri mari și număra 150 oameni cu 300 cai — părăsea București la 5 octombrie 1688. Era încă pe drum, când la 29 octombrie Șerban Cantacuzino închidea ochii la București fără a mai putea vedea materializarea strădaniilor sale și lăsând urmașului său o situație care foarte curând va deveni explozivă.

Telurile supreme ale politicii noului domn, Constantin Brîncoveanu, ales de țară — care astfel își afirma odată mai mult principalul ei drept — nu puteau decît să rămîna aceleași, adică ieșirea de sub suzeranitatea Porții și eliberarea Peninsulei Balcanice. Dar traducerea lor în viață cerea o prudență deosebită din cauza situației periculoase a țării, pe care generalul Veterani pare să fi fost singurul care a înțeles-o cu adevărat. Într-un raport către împăratul Austriei, din toamna lui 1688 el sublinia că toate propunerile Munteniei nu pot fi decît secrete, deoarece ea este din toate părțile amenințată de turci, și că pentru a o apăra, ar fi nevoie de cel puțin 20 regimente dar că ocuparea țării nu trebuie făcută decît cu asentimentul ei⁷.

Raportul care trădează influența convorbirilor avute cu două luni înainte cu Brîncoveanu la Cernați, explică de ce atitudinea acestuia ca domn, față de Austria a purtat necontenit pecetea neîncrederii ce-i inspirau intențiile Vienei în sud-estul european⁸ precum și capacitatea ei reală de a-și respecta eventualele angajamente luate față de Țara Românească.

⁶ Pe atunci mare logodit.

⁷ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, op. cit., p. 149.

⁸ Este vorba de războiul dintre Franța și așa numita „Ligă de la Augsburg”, început în 1688 și care s-a terminat abia după nouă ani (1697) prin pacea de la Ryswick.

scă. De aici instrucțiunile date lui Preda Pârșcoveanu trimise în grabă îndată după moartea lui Șerban Vodă, pe urmele delegației muntene, ca odată ajunsă la destinație, aceasta să tergiverseze pe cât cu putință tratativele și să se ferească de a lua angajamente definitive.

Acordul este totuși semnat la 30 ianuarie 1689 și prevedea pentru partea română, ruperea legăturilor cu Poarta și trecerea țării sub suzeranitatea împăratului, cu plata unui tribut iar pentru Austria respectarea vechilor drepturi și privilegii.

Începând din acel moment — adică primăvara 1689 — și până la sfârșitul domniei sale, în evoluția orientării politicii externe a lui Constantin Brîncoveanu, se pot distinge trei faze principale.

Prima este cea a deteriorării foarte rapide a relațiilor cu Austria⁵ și va merge până la conflictul armat. Cauzele ei adinci trebuie căutate nu atât în atitudinea negativă a domnului față de dorințele Vienei cât într-un factor de ordin dinastic. Pe patul de moarte Șerban Cantacuzino lăsa ca urmaș pe fiul său Gheorghe — un copil de 9 ani. Dar în fața pericolelor care pindeau din toate părțile, boierii, în frunte cu înșiși frații lui Șerban Vodă, și-au amintit poate de împrejurările asemănătoare care duseseră în 1601 la înscăunarea lui Radu Șerban⁶ și au ales domn pe Constantin Brîncoveanu. Alegerea a declanșat drama de familie⁷ ce se va sfârși în sânge la Zărnești. Rămas după cum se știe la Brașov, aga Bălăceanu va face totul pentru ocuparea țării de către imperiali și detronarea domnului. Toate sforțările acestuia pentru a evita criza se vor dovedi zadarnice. Degeaba — în schimbul unor mari sume de bani — reușește să nu trimită la Constantinopol pe belzadeaua Gheorghe așa cum cerea Poarta, degeaba se va adresa împăratului Leopold însuși, degeaba va trimite pe Radu Popescu (cronicarul) în solie la generalul Heissler. În decembrie 1689 trupele austriece pătrund pe la Bran și împinzesc țara după jafuri. Dar contrariu așteptărilor în loc să fie primite cu brațele deschise, nu întâlnesc decât dușmănie și sînt silite să se retragă, urmărite de tătarii legați de Brîncoveanu. Dar criza nu va atinge paroxismul și totodată nu-și va găsi rezolvarea decât în vara 1690, cînd în urma dispozițiilor Porții o oaste româno-turco-tătară pătrundea în Ardeal pentru instalarea lui Emeric Tököly ca principe al Transilvaniei și zdrobea la Zărnești armata lui Heissler, care este făcut prizonier, iar aga Bălăceanu — totodată și general austriac — ucis.

Moartea inversunatului său dușman înscamnă începutul celei de a doua faze a politicii brîncovenesti, cea a îmbunătățirii și apoi a stringerii le-

⁵ Astfel, în ianuarie 1689, deci în totul tratativele dintre solia munteană și cabinetul imperial, arhimandritul Isaia, în drum spre țară, a fost arestat la Brașov și internat.

⁶ După asasinarea lui Mihai Viteazul, boierii, din motive de legitimitate ar fi dorit domn fie pe Marco fiul lui Petru Cercei, fie pe Nicolae Pătrașcu Vodă. Dar situația țării era de așa natură încît „le trebuia domn războinic, nu un copil”, și au ales pe Șerban paharnicul din Colani, primul Craiovesc care a urcat treptele scaunului și care s-a dovedit un domn urmaș al lui Mihai Viteazul.

⁷ Constantin Brîncoveanu era nepot de soră a lui Șerban Vodă, iar Constantin Bălăceanu era ginerele acestuia.

găturilor cu Austria. Aproximarea se face însă încet, cu obișnuita prudență a voievodului, mai ales că soarta armelor continua să fie favorabilă turcilor. Abia după zdrobitoarea înfrângere a acestora la Szalamkelem, în septembrie 1691, începe Brîncoveanu să acționeze mai energic. Contele Marsigli a fost primul său agent de legătură cu curtea imperială. Se folosește de asemenea de vechea sa prietenie cu generalul Veterani, pentru a asigura pe împărat de devotamentul său și a-i explica poziția țării. Apogeul relațiilor de prietenie dintre Țara Românească și Austria îl constituie poate data de 30 ianuarie 1695, cînd împăratul Leopold I conferă domnului titlul de principe al Sfîntului Imperiu — Constantin Brîncoveanu fiind singurul domn român care a primit o asemenea onoare.¹¹ Concomitent cu politica sa față de imperiu, Constantin Brîncoveanu s-a silit din răspuțeri să aibă pe Scaunul Moldovei un aliat pe care să se poată baza. Din păcate, Constantin Cantemir¹² era dominat de un dușman înverșunat al domnului muntean, Iordake Ruset acel „duh al tuturor răutăților” cum l-a numit Neculce. Iar urmașul său, Constantin Duca, numit la insistențele lui Brîncoveanu¹³ s-a dovedit un netrebnic și-a fost repede mazilit. Abia după numirea lui Antioh Cantemir a intervenit o anumită îmbunătățire, destul de șubredă și ea, tot din cauza Ruseteștilor. Anul 1695 găsește pe turci în plină ofensivă victorioasă care continuă și în 1696. Răsturnarea situației intervine abia după ce prințul Eugen de Savoia preia comanda armatelor austriece. Nimicitoarea înfrângere suferită la Zenta, la 11 septembrie 1697, silește pe turci să ceară pace, mai ales că fuseseră înfrinți și de ruși, care le luaseră Azovul. Anglia se grăbește să-și ofere serviciile de mediatoare și în atitudinea ei în cursul tratativelor premergătoare armistițiului — încheiat abia după un an, la 15 octombrie 1698 — se poate întrevedea simbul celei pe care o va adopta 160 ani mai târziu, cînd după războiul Crimeii s-a pus problema Unirii Principatelor Române, și anume păzirea cu orice preț a integrității Imperiului Otoman.

Armistițiul întemeiat pe principiul „uti possidatis” adică a stăpînirilor teritoriale efective ale beligeranților în momentul încheierii sale, și consfințit prin tratatul de pace semnat la Carlovitz la 26 ianuarie 1699, însemna pentru Țările Române permanentizarea suzeranității Porții, iar pentru popoarele balcanice năruirea speranțelor de eliberare.

În schimb Austria rămînea cu Transilvania și dobîndea Croația și Slovenia iar Polonia se alegea și ea cu substanțiale avantaje între care restituirea Căminței.

Pentru Brîncoveanu, ținut zi de zi la curent prin Ianake Profitița pe care obținuse să-l trimită ca observator, cit și prin Alexandru Mavroc-

¹¹ S-ar putea totuși ca acest titlu să fi fost acordat lui Radu Șerban, fapt însă neconfirmat pînă azi.

¹² Încă din 1690, Constantin Cantemir semnase un tratat cu Austria, prin care Moldova se închina împăratului. Dar și acest tratat a rămas literă moartă din cauza imposibilității imperialilor de a pune capăt, victorios, războiului cu Turcia.

¹³ Constantin Duca era chiar căsătorit cu una din fiicele lui Constantin Vodă, Maria.

dat, reprezentant al Porții, din care reușise să-și facă un aliat momentan,¹⁴ toate acestea erau departe de a constitui o surpriză. În realitate, rezultatele păcii de la Carlovitz nu făceau decât să confirme ceea ce Țara Românească știa de mult, că scopul final al majorității așa ziselor cruciade antiotomane nu era pentru marile puteri decât cucerirea de noi teritorii, că aspirațiile popoarelor din sud-estul european de a se elibera de sub dominația Islamului le ofereau cea mai sigură cale pentru îndeplinirea acestor țeluri și mai ales că interesele divergente generate de aceste țeluri, sorteau eșecului, încă din fașă, orice asemenea cruciadă. De altfel chiar înainte de începerea negocierilor, Viena sondase printr-o solie specială posibilitatea ca Brincoveanu să accepte acum aplicarea acordului din 1689, adică trecerea Țării Românești sub suzeranitatea imperială. Mai mult, chiar și Polonia pe al cărui tron prințul August de Saxa urmărea regelui Ioan Sobieski mort în 1696, ridică la Carlovitz pretenții asupra ambelor principate. Două solii poloneze se succed la scurt interval la București spre a convinge pe domn să se închine Poloniei. Privită în perspectiva istorică, urmarea nu este lipsită de un anumit umor căci departe de a opune un refuz categoric acestor propuneri, Brincoveanu le acceptă în principiu, cu condiția însă ca Polonia să ocupe întreaga linie a Nistrului, cu cetățile respective și să izgonească pe tătari din Bucceag, spre a neutraliza orice încercare de năvălire. Cum Polonia se știa incapabilă să satisfacă aceste cereri legitime și esențiale pentru apărarea Țării Românești, a trebuit să renunțe de la sine la pretențiile ei.

Pacea de la Carlovitz a provocat schimbări adânci în echilibrul de forțe și a adus pe eșichierul european o nouă putere — Rusia. Iar pentru Țara Românească ea a inaugurat cea de a treia fază a politicii brincovenesti, strângerea legăturilor cu imperiul de la Răsărit. Inițiată încă de Șerban Cantacuzino apropierea trecuse repede pe planul al doilea, din cauza războiului austro-turc dar mai ales pentru că Brincoveanu știa că țarul Petru era prea ocupat să pună ordine la el acasă pentru a mai privi spre Balcani. Evoluția acestor legături, de la mistuirea arhimandritului Isaia și până la Carlovitz a fost lentă — cu lungi perioade de stagnare — vrute de Brincoveanu, căci terenul era încă prea nou și neexploatat. De aceea în răspunsul transmis țarului în martie 1689 prin Demetre Fomin, venit la București în urma soliei lui Isaia, domnul se mulțumește să arate în formule politicoase că o alianță româno-rusă nu va fi posibilă decât atunci când turcii vor fi departe de Dunăre. Abia după patru ani, cu prilejul călătoriei în Rusia a patriarhului Dositei de Ierusalim face Brincoveanu un pas mai hotărât pe calea apropierei, arătând că Țara Românească va fi gata să ridice steagul războaielor împotriva turcilor și că odată cu ea toată suflarea creștină din Balcani, în clipa în care ostile rusești vor ajunge la granițele Moldovei. A trebuit să se producă însă dezamăgirea provocată de tratativele de la Carlovitz pentru că Brincoveanu să se angajeze ferm pe calea alianței cu Rusia. Sotul său, marele comis Gheorghe Castriotu, ducea țarului în 1697 mesajul prin care domnul îi solicita ajutor militar pentru izgonirea turcilor. Demn de subliniat este faptul că ajutorul era cerut nu numai în numele țării ci a tu-

¹⁴ Pentru toate acestea, vezi Șt. Ionescu, Panait I. Panait, op. cit.

turor popoarelor subjugate din Balcani și că era menit să contribuie numai la înfrângerea turcilor, apărarea ulterioară a Peninsulei Balcanice rămânând în sarcina principatelor române și a celorlalte popoare interesate.¹⁵

Pe lângă latura sa militară, alianța cu Rusia prezenta marele avantaj că nu ridica nici o problemă de ordin religios, una din cauzele primare ale rețicențelor lui Brincoveanu față de Austria. Apărarea ortodoxiei împotriva prozelitismului acaparator al Vaticanului a constituit o preocupare majoră a lui Constantin Brincoveanu, care și în acest domeniu urma linia trasată de predecesorul său. Mai ales în Transilvania situația Bisericii ortodoxe devenise extrem de precară în urma hirotonisirii, la 25 martie 1701, a episcopului Athanasie ca șef al bisericii române unite din Ardeal.

Lupta a fost dusă de Brincoveanu cu o energie deosebită atât prin acordarea unor substanțiale ajutoare materiale, cât și pe tărâm diplomatic prin demersurile întreprinse pe lângă Curtea de la Viena în vederea interzicerii constrîngerilor, precum și la Poartă, pentru preîntîmpinarea acțiunii de catolicizare în ținuturile depinzînd de Imperiul Otoman.

Primele avansuri ale Țării Românești nu provocaseră reacția scontată, din partea guvernului rus, deocamdată mai mult decît satisfăcut de avantajele obținute la Carlovitz. Legăturile se îmbunătățesc însă într-un ritm rapid. Încă din 1700, Țara Românească are la Moscova un rezident permanent, iar cînd după doi ani acest post va fi ocupat de David Corbea, întregul efort al diplomației mîntene va fi îndreptat spre încheierea unei alianțe trainice cu Rusia, cea mai aptă în ochii Curții de la București să ducă la bun sfîrșit planurile de eliberare totală a sud-estului european. Dar mai mult ca niciodată se impune acum oga mai mare prudentă, pînă ce Rusia, eliberată de complicațiile externe ce o paralizau, putea fi gata să pornească cu toată puterea la acțiunea finală.

Este ceea ce Brincoveanu a înțeles prea bine, după cum înțelegea că pe plan intern condiția primordială a reușitei era colaborarea și unirea tuturor forțelor românești. Dar spre nefericirea sa și a țării, toate eforturile sale pentru împlinirea acestor deziderate au rămas zadarnice.

Incapacitatea Moldovei de a-și asigura stabilitatea politică, actul nesăbuit al lui Toma Cantacuzino, care poate fi socotit ca o adevărată trădare, prîpa condamnată cu care a fost întreprinsă acțiunea militară ruso-moldovenească din 1711, soldată prin dezastrul de la Stănilești și în sfîrșit ambițiile și intrigile prin care înșiși unchiul domnului — Cantacuzinul — și-au pătat numele, au reușit să năruie într-o clipă ceea ce doi domni — printre cei mai mari pe care i-a avut Țara Românească — se străduiseră să clădească cu atîta migală și înțelepciune vreme de aproape 40 de ani.

Prin măcelul care la 15 august 1714 a însîngerat piața Ialichioșc din Constantinopol, se sfîrșea pentru Țara Românească o eră. Doi ani mai tîrziu, Cantacuzinul își plăteau la rîndul lor păcatele în tainițele otomane, iar pentru Țara Românească începea o eră nouă, de suferințe, din care de abia peste mai bine de un veac o va scoate Tudor Vladimirescu, venit din aceleași părți care fuseseră leagănul Brincovenilor.

¹⁵ Ibidem, p. 134, și 104 ș.a.

TUDOR MATEESCU

Deux grands diplomates :
Șerban Cantacuzino
et Constantin Brâncoveanu

Din legăturile comerciale
ale Dobrogei
cu orașul București
înaintea de 1877

RÉSUMÉ

Le règne de Șerban Cantacuzino est présenté dans le contexte des relations internationales de la deuxième moitié du XVIIe siècle dans le centre, l'Est et le Sud-Est de l'Europe. On a mentionné les principales activités diplomatiques réalisées par la Valachie avec la Russie, l'Empire Ottoman, l'Empire des Habsbourg pendant le règne de Șerban Cantacuzino. On considère qu'au milieu d'un vrai labyrinthe d'intérêts et ambitions divergentes, Șerban Cantacuzino a su choisir la plus juste voie pour l'accomplissement de ses buts.

En poursuivant la présentation des actions diplomatiques, où le successeur de Șerban Cantacuzino, le prince régnant de la Valachie, Constantin Brâncoveanu s'affirme comme un habile dirigeant, l'auteur considère que le but suprême de la politique du nouveau monarque est resté le même ; la libération de la suzeraineté de l'Empire Ottoman. Partant d'une documentation ample, on décrit l'activité de grands diplomates, soutenue par Șerban Cantacuzino et Constantin Brâncoveanu en tant que princes régnants de la Valachie.